

Pro Hudobný život, Bratislava:

Stává se z Forfestu česko-slovenský projekt?

Konec června je už sice dávno pryč, ale o Mezinárodním festivalu současného hudebního a výtvarného umění s duchovním zaměřením Forfest Kroměříž jsme se dosud nezmínili, i když je pro to sto důvodů.

Forfest jakoby stále více kořatil a kvalitněl. Bylo tomu tak i v průběhu jeho 21. ročníku. Jeho hodnota stoupala jak počtem, formátem a kvalitou akcí, tak realizacemi rozmanitých koncepcí programových, tvůrčích a stylových a v neposlední řadě také počtem umělců, kteří se na festivalu prezentují, a počtem zemí, z nichž přijíždějí.

Základní umělecko-geografická (a mentální) osa Kroměříž – Bratislava se stává mimořádně nosnou a živou. Až se zdá, že Slovensko na Forfestu dominuje.

Je pravda, že kulturní a umělecké svazky mezi českomoravskými a slovenskými umělci jako kdyby ani nebyly státní politickou destrukcí klausovsko-mečiarovskou na počátku 90. let nikdy přefaty ani zkomplikovány.

Tou hlavní uměleckou osou spojující metropoli Slovenska s hanáckými Aténami byl tentokrát rozsáhlejší mezinárodní projekt výtvarníků a performerů nazvaný **Člověk 2010/Človek 2010/Human 2010** s podnázvem **Listy do neba/Letters to Heaven**, který byl zahájen počátkem června v Bratislavě, pokračoval na konci června v Kroměříži a skončí v 1. polovině září opět v Bratislavě. Podílí se na něm umělci ze Slovenska, Česka, Polska a Itálie. Za všechny jmenujme alespoň bratislavskou hudebně-vizuální performanci **Dome – Klenba/Vault** autorů **Jána** a **Lukáše Kodoně** a **Martina Burlase** a slovenskou výtvarnici **Ivicu Krošlákovou**, která se představila samostatnou vernisáží svých obrazů v Galerii u Artuše v Kroměříži.

Produkce slovenských umělců byly jedním z pilířů hlavní hudební části festivalu. Některé byly součástí samostatných recitálů, jiné součástí poslechovcových pořadů z díla vybraného skladatele. Zmíním se o těch, jejichž účast se mi z nějakého důvodu zdála charakteristická pro celý letošní profil Forfestu.

Snad nejsilnějším zážitkem byla dvě vystoupení slovenských (a českých) umělců v jednom dni: uhrančivého houslisty **Milana Paľy** s uhrančivým českým cellistou **Štěpánem Filípkem** a se skladatelem **Jevgenijem Iršajem** u klavíru, z jehož tvorby se koncert konal. A koncert souboru **Quasars Ensemble**.

Iršajův autorský koncert byl především apoteózou ducha a plnokrevného života. Skladby tohoto rusko-slovenského Schnittkeho se pohybovaly mezi hluboce meditativní polohou, vroucí slovanskou kantabilitou a až pudovou živočišností. **Omni Tempore** (sólo housle) - s prudkými náladovými zvraty, v gradacích s modelem pulsujícím s pomocí malé aleatoriky ke svým vrcholům posíleným **Paľovou** démonickou interpretací, po nich propady do pp possibile, jemných barev a akordických pizzicat až k hranici slyšitelnosti. **Paľa** miluje prudké zvraty, při kterých může omráčit – a taky omračuje - svou virtuozitou a přesnou intonací. Dokáže se proměnit z impresionistického snílka pohrávajícího si s posluchačem v drsného agresora anebo naopak v mystika a mága. Velmi by mě lákalo poslechnout si ho také ve skladbách vyhraněně filozofických a neefektních, kde jsou jen hudební a spirituální hlubiny; kde síla kompozice je v architektuře a myšlence, nikoli v převažující oslnivé virtuozitě. **Iršajovy** kompozice takovou architekturu a myšlenku samozřejmě mají. Ale mě by po loňském a letošním **Paľově** vystoupení lákalo poslechnout si ho i ve skladbách, které nejsou šity na míru jeho vrozenému „šoumenství“ a exhibicím techniky. Sonáta **Loučení** (violoncello, klavír) se svou kombinací atonality, tonálních center a snad i modalit, s velkou emoční silou, s barvami a repetovanými akordy vyluzujícími dojem zvonů, s naléhavostí a úporností, polypásmovostí, s některými prvky převzatými z minimal music, ale upravenými pro svou potřebu, to je dojem ze skvělého provedení díla prezentovaného českým violoncellistou **Štěpánem Filípkem** a **autorem** u klavíru. Trio **Bertolrettes** má údajně souvislost s B. Martinů. Mea culpa – nepodařilo se mi zjistit, jakou. Je to však nápaditá, barevná a vynalézavá skladba ústící ve 3. větě do divokého feroce a toccatového charakteru, které naslouchat bylo požitkem. Však také co skladba, to nadšený potlesk publika. Tak bychom mohli pokračovat i v popisu až živočišně exaltované sonáty **Nenávist** (housle, klavír), tiché a meditativní **Sonaty Corta** pro sólové violoncello, která užívá gradací překvapivě jen velmi střídavě, zato bohatého spektra barevných a výrazových prostředků, včetně rozlehlé pizzicatové plochy a častého využití

repetitivnosti, a konečně tria **Hard Shabes**, v níž jakoby se spojily charakteristiky předchozích skladeb, které nakonec ústí do vtipné jinožánrové pointy.

Zatímco **Iršajův** autorský koncert byl jedinečný svou autorskou monolitičností (naprosto nenudnou), bylo vystoupení **Quasars Ensemble** autorsky rozmanité a interpretačně stejně znamenité. Zazněly skladby slovenských autorů – kratší témbrová **Quasars** mladého skladatele a klavíristy **Ivana Buffy**, punktuální techniku připomínající a místy velmi expresivní klavírní kvintet **Coll'Age Vladimíra Bokese**, v nádherně vyklenutý oblouk vystavěné **4.48 Kyrie eleison** s mezzosopránem **Jevgenije Iršaje** a **Nonet Viery Janáčkové**, který zaujal bohatou témbrovostí (nejspíš propojenou s aleatorikou a clustrovým členěním) a supertichým závěrem (samotné smyčcové kvarteto a s ním tichoulinké bicí - naprosto fascinující). Skladby slovenských autorů byly doplněny o poklidnější témbrovou **O King Luciana Beria**, o údajně spektrální **La Barque Mystique Tristana Muraile** s působivě vybudovanou architekturou, nejrůznějšími barevnými skvrnami, s postupujícími linkami a nečekanými zvraty a navazovačkami, přitom s využitím těch nejavantgardnějších kompozičních prostředků, a o kratičké témbrové **Quintettino No. 1** pro klarinet a smyčce **Salvatora Sciarrina**.

Poslechový pořad z díla jednoho z nejvýznamnějších slovenských a evropských skladatelů 20. století, před časem zesnulého **Illi Zeljenky** byl spíše poctou častému hostu Forfestu než promyšleným průřezem z jeho tvorby. Letos bylo takových vzpomínkových pořadů připraveno několik. Jsou smutné, protože člověk si znovu a znovu uvědomuje, jak je život krátký a konečný, ale je jen dobře, že organizátoři nezapomínají na své umělecké spolupracovníky a přátele.

Znamenitým uměleckým zážitkem bylo vystoupení mladého **Československého komorního dua (Pavel Burdych – housle, Zuzana Berešová – klavír)**. Nedlouhou folklórně zabarvenou skladbu pro sólové housle **Putovali hudci Emanuela Kuksy** vystřídal klavírní **Nemozartovské variace Radomíra Ištvana** s hutnou, temnou akordikou na atonálním (nebo modálním?) základě a s jednoduchými melodickými linkami versus složitou polyfonií, a houslové **L'Urlo Antonia Caporasa**, které jsem moc neporozuměl. A pak přišla **Machajdíková Sonata No. 2** (housle, klavír) – skladba jedinečné architektury, která jako kdyby občas koketovala s minimal music (repetovaný model v klavíru zanechávající dojem tóniky, dlouze držený konsonantní souzvuk v houslích), ale která svými třemi větami vypovídala o bohatém hudebním a filozofickém myšlení autora. Závěrečná skladba večera **Sonata No. 2 Krzysztofa Pendereckého** byla už jen lahůdkou z dílny klasika 20. století.

Klavíristka a muzikoložka **Elena Letňanová** je už leta pojem sám o sobě. Po posledních ročnících Forfestu, kdy se prezentovala pokaždé v jiné interpretační rovině a nikdy nezklamala, jsem byl zvědav, čím překvapí letos. Překvapila tím, že do Kroměříže přivezla autora **Boudewijna Buckinx** a jeho skladbu **Good Company**. Kdybych měl skladbu hodnotit podle prvního dojmu (což je vždycky problém), napsal bych, že se v ní bijí stylová až žánrová nesourodost s prvky známými z tzv. vyššího populáru; že zaznamenáme kýčovitost a přeslazenou líbivost. Ale je tomu proto, že autor je kýčář? Nebo to je proto, že nastavuje zrcadlo naší duševní schizofrenii? Na jedné straně horujeme pro „pravé umění“, na druhé straně už nebereme jako svou morální a společenskou povinnost a profesionální zájem jít na koncert živé vážné hudby, svého kolegy – interpreta nebo skladatele, na operu, ale raději stihneme v papučích doma u televize a koukáme na krimi? Není to náš vlastní obrázek a naše zrcadlo, ta **Good Company**? Nestali jsme se **Good Company**? Hutný a šfavnatý zvuk doprovázejícího **Komorního orchestru Berg** z Prahy a naprosto dokonalá interpretace **Eleny Letňanové** dávají za pravdu spíše variantě – skladatelský záměr.

Poslední, o kom bych se chtěl zmínit, jsou japonsko-slovenská sopranistka žijící nyní v Kroměříži **Nao Higano** a přední slovenský varhaník **Marek Vrábel**, kterým byl svěřen závěrečný koncert Forfestu. Vystoupili v programu z děl slovenských autorů **Ivana Paríka Ária II** (soprán, varhany), **Jozefa Grešáka Orgelbuch fúr Ivan Sokol – Balada** (sólo varhany), **Jozefa Malovce Dvě duchovní písně** (soprán, varhany), **Vířazoslava Kubičky Ave Maria** (soprán, varhany) a autora u varhan **Marka Vrábela Improvizace na japonské téma** (soprán, varhany). Slovenští autoři byli doplněni o skladbu polského skladatele **Henryka Góreckého** a celý koncert zarámovaly **Prolog a Epilog z Labyrintu světa a ráje srdce Petra Ebena**. Slovenští autoři mě překvapili /neo/romantickým stylem: u **Malovce** beze zbytku, zpěvná linka je však krásně vytvarovaná a ve 2. části se rozsvítí soprán nad poměrně chmurnými barvami varhanního pedálu; u **Kubičky** modernější, zahuštěnější, spíše rozšířená tonalita, zpěvná part je

v podstatě novoromantický, v dramatičtějších partiích až operně pojatý; **Vrábelova** skladba dokazuje, jak autor důvěrně ovládá možnosti svého nástroje - zpočátku lyrický zpěvní part s varhanami decentně doprovázejícími, posléze mohutnějící dunivý rejstřík ve varhanním pedálu gradující do velkolepého závěru se světlým sopránem a jásavými rejstříky varhan.

Slovenští autoři a interpreti se na Forfestu prezentují už několik let v tom nejpříznivějším světle. Už jen z jejich účasti na Forfestu je vidět, jak se situace ve skladatelské oblasti na Slovensku od dob „otců zakladatelů“ Moyzese-Suchoně-Cikkera změnila. Slovenská tvorba a slovenské interpretační umění jsou suverénně na evropské úrovni a symbióza s českým uměním z nich vytváří silný a sebevědomý evropský proud.

Jan Grossmann

Doc. MgA. Jan Grossmann
Katedra hudby
Fakulta přírodních věd Žilinské univerzity
Univerzitná 8215/1
010 26 Žilina